

КРАСНОЩОК А.В.,
здобувач, Національна академія
внутрішніх справ, м. Київ

ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ

У статті характеризуються педагогічні умови ефективного формування загальнокультурної компетентності майбутніх правоохоронців. Також у статті проведено аналіз наукової літератури з даного питання та визначені основні групи педагогічних умов ефективного формування загальнокультурної компетентності майбутніх правоохоронців.

Ключові слова: загальнокультурна компетентність, педагогічні умови, соціально-гуманітарна підготовка, професійна підготовка.

В статье характеризуются педагогические условия эффективного формирования общекультурной компетентности будущих работников правоохранительных органов. Также в статье проведен анализ научной литературы по данной проблеме и определены основные группы педагогических условий эффективного формирования общекультурной компетентности будущих работников правоохранительных органов.

Ключевые слова: общекультурная компетентность, педагогические условия, социально-гуманитарная подготовка, профессиональная подготовка.

This article gives the main characteristics of effective teaching conditions of formation of general cultural competence of future law-enforcement officers. The scientific literature on the subject is investigated in the article, The main group of pedagogical conditions of effective formation of general cultural competence of future police and disclosed their contents.

Key words: general cultural competence, of pedagogical conditions, social and humanitarian training, training.

 ормування загальнокультурної компетентності відбувається у спеціально організованому навчально-виховному процесі вищого навчального закладу. Успішний перебіг педагогічного процесу залежить від педагогічних умов та принципів його організації.

Визначення педагогічних умов ефективного формування загальнокультурної компетентності майбутнього правоохоронця у процесі навчання і виховання у ВНЗ правоохоронних органів України є надзвичайно актуальним.

У психолого-педагогічній літературі існує ціла низка визначень понять "умова", "педагогічна умова". О. Пехота педагогічні умови визначає як систему певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що об'єктивно склалися чи суб'єктивно створених, необхідних для досягнення конкретної педагогічної мети [6, С. 5].

З іншого боку, педагогічні умови виступають і формою педагогічної діяльності, метою якої є формування висококваліфікованого спеціаліста. Відтак педагогічні умови забезпечують виконання державного стандарту з освітньої діяльності.

При визначенні поняття "ефективність" нами були проаналізовані такі підходи вчених:

1. Основними показниками результативності, а значить, і ефективності системи виховання є ступінь досягнення його мети (І. Бех, О.Киричук) [2].

2. Головним визначальним чинником ефективної діяльності суб'єкта управління, у тому числі, педагога - вихователя, є, по-перше, на думку Ю.Дерюгіна, приведення виховання "...у відповідність із закономірностями, які відбуваються у середовищі молоді" [3], у тому числі, у колективах майбутніх правоохоронців, а по-друге, ефективність управління системою виховання забезпечується раціональною оптимальною організацією всіх

ланок керівництва виховним процесом у суворій відповідності із цілями, що стоять перед ним та забезпечують ритмічне безперервне і дійове функціонування всієї системи в цілому.

3. Результативна концепція виховання: ефективність виховного впливу – це "ефект" педагогічної роботи, тобто абсолютні досягнуті результати тих, кого виховують (В. Безродний, А. Волков, В. Яворський) [8, С. 10].

4. Результативно-витратна концепція, коли ефективність розглядають як співвідношення результативності та витрат педагогічного процесу (О. Барабанщиков, М. Монахов, Г. П'янковський) [1].

5. Ефективність функціонування системи соціально-гуманітарної підготовки залежить від урахування двох основних факторів:

- стан об'єктивних і суб'єктивних умов середовища (зовнішніх систем) та їх врахування в процесі загального керівництва системою (факторів макро- і мікро середовища, навчально-виховного процесу);
- внутрішня злагодженість, впорядкованість основних елементів і підсистем усередині системи (кадри, зміст, засоби, форми і методи) [3, С.183], а також науково-методичного забезпечення та наявної матеріальної бази.

Враховуючи погляди науковців, ми вважаємо, що ефективність системи соціально-гуманітарної підготовки полягає у повній реалізації соціальної мети цього напрямку виховання щодо забезпечення високого рівня морально-психологічної готовності майбутніх правоохоронців до якісного виконання професійного обов'язку, формування у них комплексу особистісних якостей (морально-політичних, громадянських, професійних, соціально-психологічних, психічних і фізичних), необхідних для досягнення цієї мети.

Запропоноване визначення вимагає чіткого тлумачення критеріїв гуманістичної вихованості курсантів і

слухачів ВНЗ правоохоронних органів України. Посилаючись на праці вчених (І. Бех, А. Виршіков, М. Конжигев, Н. Косарева, та ін.), ми вважаємо, що критеріями можна вважати дві групи показників:

1. Рівні вихованості та ставлення особистості до професійної та громадської діяльності, які визначаються за традиційним “трюхрівневим” підходом (С. Карпенчук та ін.) [5].

2. Визначення рівня гуманістичної підготовки курсантів і слухачів ВНЗ правоохоронних органів України за ступенем сформованості у них особистісних якостей.

Ефективне функціонування системи соціально-гуманітарної підготовки курсантів і слухачів ВНЗ правоохоронних органів України можливо лише у разі знання й використання суб'єктами виховання відповідних педагогічних умов. У власному дослідженні нами виділено наступні групи умов (табл. 1).

Метою статті є детальний розгляд змісту педагогічних умов ефективного формування загальнокультурної компетентності майбутніх правоохоронців.

Що стосується першої групи педагогічних умов, то їх забезпечення тісно пов'язане з інформаційно-роз'яснювальним, науково-теоретичним, методичним, організаційно-правовим і кадровим аспектами функціонування правоохоронних органів щодо вдосконалення системи соціально-гуманітарної підготовки курсантів і слухачів ВНЗ правоохоронних органів України.

Необхідність чіткого визначення концептуальних основ соціально-гуманітарної підготовки майбутніх правоохоронців, як вже зазначалося вище, передбачає з'ясування:

- мети та ідеалу гуманістичного виховання, його закономірностей, принципів, змісту, методів і форм;
- понятійно-категоріального апарату соціально-гуманітарної підготовки, який використовується

для характеристики процесу соціально-гуманітарної підготовки, зокрема таких понять, як: “Батьківщина”, “патріотизм”, “національні цінності”, “патріотичні знання”, “патріотична свідомість”, “гуманістичне виховання”, “мета гуманістичного виховання”, “гуманістична вихованість” та ін.;

- сутності й змісту національно-історичних та інших традицій українського народу.

Реалізація цієї умови пов'язана з інформаційно-роз'яснювальним та науково-теоретичними аспектами функціонування держави та відповідних установ ВНЗ системи правоохоронних органів України щодо вдосконалення процесу соціально-гуманітарної підготовки.

З реалізацією умови забезпечення оптимального функціонування системи соціально-гуманітарної підготовки майбутніх правоохоронців, на нашу думку, тісно пов'язані такі аспекти функціонування держави та діяльності правоохоронних органів України, як:

- по-перше, створення необхідної нормативно-правової бази, яка б визначала юридичний статус гуманістичного виховання й соціально-гуманітарної підготовки курсантів і слухачів ВНЗ правоохоронних органів України;
- по-друге, забезпечення державою взаємодії суб'єктів виховання в підсистемах соціально-гуманітарної підготовки і системі в цілому;
- по-третє, відповідне кадрове забезпечення цього процесу.

Педагогічними й методологічними аспектами реалізації умови організаційно-методичного супроводження процесу формування загальнокультурної компетентності майбутніх правоохоронців доцільно вважати:

- фундаментальну розробку комплексу навчальних та спеціальних програм і методик щодо організації та проведення гуманістичної підготовки в її різноманітних фор-

мах, використання всієї різноманітності педагогічних форм і засобів з урахуванням особливостей життєдіяльності правоохоронців і МВС України в цілому;

- здійснення аналогічної діяльності стосовно дітей, цивільної молоді та інших категорій громадян України;
- творчий розвиток і вдосконалення принципів, змісту, форм і методів формування загальнокультурної компетентності;
- регулярне видання відповідної літератури, що висвітлює цю сферу діяльності з урахуванням інновацій, передового навчально-виховного досвіду.

Другу групу складають педагогічні умови оптимального функціонування системи соціально-гуманітарної підготовки на рівні навчально-виховного процесу. Розглянемо більш детально кожну педагогічну умову цієї групи.

Для вирішення питання формування компетентності фахівця важливим фактором є врахування індивідуально-особистісних і професійних характеристик у розвитку людини та їх взаємодії. У цьому процесі особистість повинна розглядатися як система соціально-значущих якостей, що характеризують майбутнього правоохоронця як суб'єкта соціальних відносин та соціальної діяльності. При цьому така система має цілий ряд своїх особливостей.

Першою такою особливістю є її цілісність. Поняття "цілісність особистості" висловлює інтегрованість.

Друга особливість системи особистості полягає в її відкритості.

Третя особливість полягає в тому, що це динамічна система, що знаходиться в процесі змін. Скажімо, здібності особистості розвиваються, інтереси можуть змінюватися. Установки або переконання здатні в певних соціальних обставинах змінюватися на зовсім інші, навіть протилежні.

Четверта - виявляється в тому, що вона діє в суспільстві як система, що пізнає сама себе. Як вже зазначалося,

особистість усвідомлює сама себе, причому це усвідомлення відбувається в постійній взаємодії з іншими.

П'ята - полягає в тому, що вона набирає відносини як саморегулююча система.

Шоста особливість втілюється в здатності особистості саморозвиватися. Звичайно, людину формує і розвиває навколишнє соціальне середовище - сім'я, школа, однолітки, трудовий колектив.

Розглядаючи умову формування мотивації службової діяльності, слід відмітити, що за даними І. Підласого [7], мотив посідає чільне місце в ієрархії чинників навчання. Отже, треба:

- 1) стимулювати поняття честі та особистої гідності майбутніх правоохоронців всією системою організації взаємин у колективі;
- 2) створювати моральний ідеал майбутнього правоохоронця;
- 3) заохочувати позитивні зміни в поведінці майбутніх правоохоронців, їхні прагнення сумлінно виконувати професійний обов'язок;
- 4) створювати в колективі оптимістичну, мажорну емоційну атмосферу, умови для соціальної захищеності особистості;
- 5) оптимально використовувати духовно-релігійні надбання морального характеру.

Формування компетентності майбутнього фахівця детермінується ще однією умовою - діяльнісним підходом до організації навчання, який дозволяє поступово "перекладати" навчальну діяльність майбутнього правоохоронця у професійну діяльність фахівця.

Істотним чинником, що обумовлює формування загальнокультурної компетенції фахівця у вузі, є орієнтація на сучасні технології навчання і вдосконалення методики навчання.

Технологію навчання в системі вищої професійної освіти ми розглядаємо як систему психологічних, загальнопедагогічних, дидактичних, частково-методичних процедур взаємодії педагогів і майбутніх правоохоронців

з урахуванням їх здібностей і схильностей, спрямовану на проектування і реалізацію змісту, методів, форм і засобів навчання, адекватних цілям освіти, змісту майбутньої діяльності та вимогам до професійно важливих якостей фахівців.

Що стосується третьої групи умов, то оптимізація підготовки викладачів до процесу формування загальнокультурної компетентності майбутніх правоохоронців, як одна із умов ефективного педагогічного і дидактичного спілкування викладачів з курсантами, тісно пов'язана з процесом удосконалення організаційно-методичного забезпечення і передбачає:

- формування особистої готовності як вихователів так і вихованців до належного сприйняття процесу соціально-гуманітарної підготовки та активної участі в ньому;
- якісне підвищення рівня методичної підготовленості вихователів до гуманістичного виховання взагалі та соціально-гуманітарної підготовки зокрема.

Шляхами реалізації педагогічної умови, що стосується професійної майстерності викладачів, на нашу думку, є:

- озброєння вихователів знаннями теоретико-методологічних і методичних основ самовдосконалення

особистості;

- створення необхідних умов для самовдосконалення вихователів і вихованців (визначення порядку, конкретного бюджету службового часу, організація допомоги у процесі самовдосконалення тощо);
- надання методичної допомоги вихователям і вихованцям у процесі самовдосконалення: забезпечення їх необхідною навчально-методичною літературою;
- заохочення вихователів і вихованців за активну участь та успіхи у процесі формування загальнокультурної компетентності вихованців.

Таким чином, нами на основі аналізу науково-педагогічної літератури та узагальнення практики освітнього процесу у ВНЗ правоохоронних органів України визначено основні чинники та оптимальні умови формування загальнокультурної компетентності майбутніх фахівців правоохоронних органів.

Дослідження педагогічних умов ефективного функціонування системи соціально-гуманітарної підготовки, вивчення їх суб'єктами виховання й використання у педагогічній практиці є важливим чинниками підвищення дієвості всього виховного процесу у ВНЗ правоохоронних органів України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барабаничиков А.В. Педагогическая культура офицера / А.В. Барабаничиков, С.С. Муцынов – М.: Воениздат, 1985. – 158 с.
2. Бех І.Д. Торетико-прикладний сенс компетентнісного підходу в педагогіці / І.Д. Бех // Педагогіка і психологія . – 2009. - №2. – с. 26-31
3. Воловик П.М. Проблеми порівняння ефективності різних форм і методів навчання і виховання / П.М. Воловик // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Науково-метод. журнал. – 2001. – Вип. 2. – С. 93-102.
4. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання: [навч. посіб. для студ. пед. навч. закладів] / С.Г. Карпенчук. -